

РУКОПИСНА КАРТОТЕКА ВАСИЛЯ НІМЧУКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОЗМІНИ ІМЕННИКІВ У ГОВІРКОВОМУ МОВЛЕННІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія

Випуск 2(52)

УДК 811. 161.2'282.2(477.87):811'373.7

DOI:10.24144/2663-6840/2024.2(52).35–50

Галас А. Рукописна картотека Василя Німчука як джерело для дослідження словозміни іменників у говірковому мовленні; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація. У статті описано особливості словозміни іменників у говірці с. Довге Закарпатської області за матеріалами рукописної картотеки професора Василя Німчука. На основі підготовленої до друку, систематизованої і проаналізованої частини матеріалів рукописної картотеки представлено словозмінні моделі іменників у рідній говірці вченого. Наведені в статті рукописні матеріали оприлюднюються вперше (за винятком поодиноких прикладів, які були опубліковані в статтях раніше).

Відомо, що В.В. Німчук працював над укладанням картотеки для майбутнього словника говірки рідного села. Матеріали, які містить картотека – це багаторічні записи унікального лексичного і фразеологічного діалектного матеріалу, який репрезентує самобутність говірки села Довге в контексті закарпатського говору й інших говорів української мови. У матеріалах картотеки зберігаються не тільки діалектні лексичні одиниці, частина яких архаїзувалася в говірці, значна кількість фразем і паремій, регіональний ономастичний матеріал, а й численні фіксації відмінкових парадигм іменників. Картотека засвідчує увагу вченого до всіх рівнів мовної системи говірки, зокрема до специфічних морфологічних явищ, що демонструють численні примітки, підкреслені архаїчні форми частин мови, історичні коментарі (стислі і докладніші) до форм іменників, приклади говіркових та міжмовних паралелей, а також парадигми відмінювання іменників у говірковому мовленні, у якому збережені наслідки словозміни іменників давніх іменних основ. Записи вченого фіксують збережені в говірковому мовленні архаїчні форми відмінювання іменників чоловічого, жіночого, середнього родів, іменників *pluralia tantum*.

Виокремлення типів словозміни іменника в говірці с. Довге здійснено в результаті аналізу текстів різного обсягу, що становлять, як правило, ілюстрації до діалектної лексики. Особливості словозміни іменників представлені в статті за принципом родової диференціації, у межах кожного роду проаналізовані парадигми відмінювання іменників в однині і множині.

Представлений матеріал дає можливість простежити рефлексії давніх відмінкових форм, з'ясувати динаміку іменникової словозміни в діалектному мовленні.

Ключові слова: діалектна словозміна, словозміна іменника, закарпатський говір, Василь Німчук, рукописна картотека.

Формулювання проблеми. Учені слушно зауважують, що вивчення іменникових форм займало одне з центральних місць на всіх етапах розвитку українського мовознавства, однак для дослідження бракувало діалектного матеріалу, і більшість дослідників у своїх працях спиралася на дані писемних пам'яток і літературної мови [Рябець 1997, с. 64]. Для дослідження явищ іменникової словозміни неocenними є діалекти, оскільки саме в них збережені різноманітні варіанти формотворення як наслідки територіальної диференціації мови. У діалектній словозміні, як і у фонетичній, лексичній і фраземічній, виявляється специфіка говірки. Для з'ясування особливостей діалектної словозміни важливо враховувати дані діалектних лексикографічних праць. Матеріали рукописної картотеки професора Василя Німчука засвідчують особливості іменникової словозміни в говірці села Довге Закарпатської області.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю оприлюднити частину впорядкованих до друку матеріалів, продемонструвати особливості іменникової словозміни в говірці села Довге, виокремити типи відмінювання іменників, актуалізувати низку архаїчних рис у діалектній іменниковій словозміні.

Аналіз досліджень. Особливості словозміни іменників у різних українських говірках описані в дисертаційних роботах М.І. Зубрицької «Бойківська іменникова словозміна» (1992), Н.Б. Бекеш «Граматична аналогія в говорах української мови: Словозміна іменників» (1994), Л.В. Рябець «Словозміна іменника в говірках центральнопольсько-середньонадніпряньської суміжності» (1999), Л.Г. Гажук-Котик «Словозміна іменних частин мови в українських говірках Північної Буковини» (2009), Р.С. Зінчук «Словозміна іменників у західнопольських говірках» (2010). Іменникова словозміна була предметом досліджень К. Германа (буковинські говірки), В. Чабаненка (степові говірки), А. Колесникова, М. Делюсто (українські говірки межиріччя Дністра і Дунаю), Ю. Громика (поліські говірки), Н. Осташ (холмські говірки), Н. Хібеби (бойківські говірки) та ін.

Важлива роль у вивченні морфологічних особливостей однієї з груп найархаїчніших українських говорів належить І.А. Панькевичу. У відомій монументальній праці «Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей», яка, за оцінкою Й.О. Дзендзелівського, ввійшла в золотий фонд української і слов'янської діалектології [Дзендзелівський 1969, с. 177], І. Панькевич здійснив зо-

крема й ґрунтовне дослідження словозміни іменників українських говорів Закарпаття. Й. Дзензелівський підкреслив велике значення діалектологічних праць І. Панькевича ще й тому, що вони були і є гарними взірцями для багатьох молодих дослідників, сприяли й сприяють дальшому успішному розгортанню дослідження української народної розмовної мови [Дзензелівський 1969, с. 206].

З другої половини ХХ ст. особливості іменникової словозміни в закарпатських говорах досліджували С.П. Бевзенко, Й.О. Дзензелівський, П.П. Чучка, В.В. Німчук, П.М. Лизанець, І.Д. Пагіря, В.І. Добош, М.І. Сюсько.

Мета статті – представити опис словозміни іменників у говірці с. Довге Закарпатської області за матеріалами рукописної картотеки професора Василя Німчука.

Матеріалом дослідження стали фіксації зразків говіркового мовлення і діалектних фольклорних записів у рукописній картотеці Василя Німчука.

Методи та методика дослідження. У роботі застосовані описовий (із прийомами спостереження, інтерпретації, контекстуального аналізу), структурний і зіставний методи наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу.

За визначенням В. Німчука, говірка с. Довге належить до верхньонадборжавського говору закарпатського (середньозакарпатського) діалекту [Німчук 2015, с. 19] і становить перехідний тип від східнозакарпатських до середньозакарпатських говірок. У ній переплітаються фонетичні, граматичні, лексичні риси середньозакарпатських і східнозакарпатських говорів. Деякі з рис говірки с. Довге В. Німчук прокоментував (у зіставленні з іншими говірками): рефлексія старого *o* в *ü* у новозакритих складах; послідовніший перехід *e* в *i* в новозакритих складах, зокрема у формах минулого часу типу *viv*, *viz*; тверді *ч* і *дж*; твердий *т* в закінченнях дієслів теперішнього часу III особи однини та множини [Німчук 1955, с. 170]. До відмітних фонетичних і морфологічних ознак говірки належать також *и* на початку слова: *Ив́ан*, *инак*, *игла́*, давня м'якість *р'* у кінці і в середині деяких слів перед приголосним: *бир'*, *вир'х'*, *рыба́р'*, *чир'*, *типир'*, *типир'кы*, відсутність протетичного приголосного: *улиц'а*, *бри́х*, *у́хо*, відсутність інтервокального *й*: *боа́ти*, *мо́а*, *до́брое*, твердість приголосного перед *i* в прикметниках і прикметникових словах у називному відмінку множини: *с'і́ди*, *мо́лоді́*, *зі́лині*, *бри́скані*, *рога́ти* (більше про фонетичні і граматичні особливості говірки див. [Німчук, 2004, с. 189–191]).

Рукописна картотека В. Німчука – це передусім багате зібрання лексичного і фразеологічного діалектного матеріалу, яке репрезентує самотність говірки села Довге в контексті закарпатського говору й інших говорів української мови. У матеріалах картотеки зберігаються не тільки діалектні лексичні одиниці, частина яких архаїзувалася в говірці, значна кількість фразем і паремій [Галас 2023; Галас 2024], регіонального ономастичного матеріалу, а й численні фіксації відмінкових пара-

дигм іменників. Картотека засвідчує увагу вченого до всіх рівнів мовної системи говірки, зокрема до специфічних морфологічних явищ. На це вказують примітки, підкреслені архаїчні форми частин мови, історичні коментарі (стислі і докладніші) до форм іменників та інших частин мови, приклади говіркових та міжмовних паралелей, а також парадигми відмінювання іменників у говірковому мовленні, які зберегли наслідки словозміни іменників давніх іменних основ. Наведемо приклади двох парадигм із опрацьованої частини картотеки:

Sing.	Plural
<i>посту́л</i>	<i>постоль́і</i>
<i>постола́</i>	<i>пòстолу́у</i>
<i>постоло́ви</i>	<i>пòстолу́м/постоло́м</i>
<i>посту́л</i>	<i>постоль́і</i>
<i>постоло́м</i>	<i>постоль́ы, постоло́ми</i>
<i>у пòстол'і</i>	<i>у пòстол'іх, у постоло́х</i>
<i>брытва</i>	<i>брытви, -ы</i>
<i>брытве, -ы</i>	<i>брытву́у</i>
<i>брытві, брытви</i>	<i>брытвам</i>
<i>брытвóу, брытву</i>	
<i>брытвóу, брытвóу'óу</i>	<i>брытвами</i>
<i>на бры́тві, на бры́тви</i>	<i>на брытв́ах</i>

Оскільки записи здійснювалися вченим упродовж тривалого часу, спостережено певну непослідовність у використанні діакритичних знаків. Представляючи частину матеріалів рукописної картотеки В. Німчука, дотримуємося принципу збереження автентичності записів. У наведених зразках говіркового мовлення зосереджена значна кількість вузьколокальної, рідковживаної, архаїзованої діалектної лексики, зміст лексичного значення якої і ремарки подаємо так, як у записах В. Німчука. Типи іменникової словозміни подаємо за принципом родової диференціації. У досліджуваному матеріалі є окремі іменники, які в одних відмінках мають форми, утворені за типом чоловічого роду, в інших – за типом жіночого роду. Такі дані вчені кваліфікують як результат міжпарадигматичних процесів [Воронич 1994, с. 266].

Іменники чоловічого роду

Утворення сучасної системи відмінювання іменників чоловічого роду сталося в результаті глибоких змін, що полягали, в першу чергу, у змішуванні різних старовинних типів відмінювання, яке проявилось в поширенні відмінкових флексій одних основ на інші і у виробленні внаслідок цього єдиних, спільних всім основам іменників чоловічого роду відмінкових флексій [Бевзенко 1960, с. 29].

Однина

У називному відмінку іменники чоловічого роду, як і в літературній мові й в інших говорах, характеризуються формами, зумовленими змінами фонетичного характеру в процесі історичного розвитку, мають нульове закінчення (*братани́ч*, *випир'*, *вўз*, *вўл*, *вїшчўўник*, *горни́ц'*, *двори́ц'*, *дин'*, *живу́т*, *збу́р*, *зми́й*, *дикўн*, *ка́мін'*, *кўн'*, *кўш*, *ко́лач*, *ко́сиц'*, *корч*, *коча́н*, *ко́рін'*, *ко́струб*, *ло́ко́т'*, *по́ух*, *посту́л*, *пу́т'*, *римі́н'*, *ты́ждин'* (*ты́жджсин'*), *черепо́к*, *чо́лово́ік*), *-o* (*о'ідо*, *н'ан'ко*, *у́йко*, *Петро́*, *Мі́т'о*), *-a* (*голова́*, *дру́жба*, *слуга́*, *со́с'іда*, *ста́роста*,

цімборá).

У родовому відмінку іменники зберігають закінчення *-а* з давніх *-ǫ, -jo* основ (*вóза, животá, кымака́, пёрста, вѣц'а́, чòлòвiка, грiба*) та *-у* з давньої *-ǫ* основи (*р'áду, гòду, граду, мòсту, маку, бервiнку*), пор.: *май ниткó с'а бѹлише ни наробиўу за свòго животá / ги тотá баба Афiйа //*

Ивáна с'а май сорóмит^(о) / ги Мигал'á //

была ў батечка Паничá гуглár'н'а // гуглár'н'а 'кегельбан'.

из'н'ого хѹсна́ йак (ги) с ца́па молока //
так' из н'ого крòу сычала // *ги з випр'á //*
кобы ў н'и (бул'и) сѹра вер / май бы дòбри //
ўпаковали го з дворá // *уста́ли с столá //*
читáти спершу до кѹн'ц'á //

воропкѹ уппи́ли (убдòубали) ус'у палени́ц'у посòн'ачника //

ни рубá[й]еме с'òго урiха / бо ўвѹн загáту чíнит 'захисток від вiтру'.

вiнок из глòга / с тiур'н'а //
так дис'з' далеко / ги ўд мòсту до фабрiкы //
до хлiпаного мòсту //

ни́йе з н'òго ни́йáкого р'аду́ с'з' ц'òго по́рòс'áте //

ий йа ти ўже казáла / тай ии́чи рас кáжу / ни с'мiйес'™ с'а уженiти без мòго роскáзу //

ревáла коло н'а та жал'у́ м с'а набрáла / вòн' потёрпла //

вòн' му д реву́ // 'до плачу'.

ни́йе му спочиўку́ / ни́йе му супочиўку́ ни́гда //
такi йенна́ки / ги бы йих ўл'л'áў з вòску //
на курагвi пáнтлiкы шòўкòви та шири́нка челлэна // *и ўздòўж ни́йи из бервiнку вiнок //*

бо(й)iт'ц'а (с'а) (ц'ц'а) / йак чорд'™ тимн'ану́ // *того́ óлòйу ни дѹже биўно //*

посáжу двi гр'аткы́ часныкѹ́ //
касковáла / касковáла / до краiу́ //

нис iе дáз дiс'ат стѹпн'ўў мòрòзу //
мокрò / айбо с'н'iгу ни́йе / зимл'á мòкра //

ий дòму / кáже / дòму / а тко мáйе т кòму / а хлòпиц' молодiн'кый / йак' зáйац'™ дò лòму //

ни берi д'iўку з того́ фiл'у / там гиртикаишнi // *фил', фiл' 'рiд'.*

н'áнко быў ни того́ зáвòду (= файты, генетичного коду, роду).

с'акòго мòру на кури́ нитко ни т'áмит^o //
ишòў им из базару́ //*

уз'али́ былi д'итiну з лéменицу́ //
живòкѹст помáгат уд гѹс'ц'у́ // гостiц' 'ревматизм'.

с'òго гòду ў вас' было́ чiтаво бул' //

Для окремих іменників чоловічого роду в закарпатських говорах характерні дублетні відмінкові форми: *рòка* і *рòку*, *гòда* і *гòду*, *рòзума* і *рòзуму* [Панькевич 1938, с. 183; Бевзенко 1960, с. 37]. В аналізованому матеріалі виявлено такі дублетні форми: *там рòзума ни́йе / там рòзума й крiхты ни́йе // изъишòў з рòзуму сперет Пiтруў //*

Крім характерних для іменників чоловічого роду однини закінчень *-а, -у*, І. Панькевич звернув увагу ще на закінчення *-ы* у власних іменах *Petro, Aleksander: Petry, Aleksandry* у марамороських го-

вірках [Панькевич 1938, с. 184]. За спостереженнями дослідників, це явище поширене і в інших закарпатських говірках, пор.: «У власних іменах це закінчення зустрічається і в селах на захід від р. Ріки аж до р. Боржави (в Іршавському районі сс.: Довге, Кушниця, Білки і ряд ін.» [Сюсько 1967, с. 140]. Матеріали картотеки підтверджують поширеність у говірці с. Довге форми родового відмінка чоловічого роду з *-ы*: *уз'áў ум Петрѹ́ / скамін'iў бы // у Мòшкы ў бòут'и мож было́ купити дòрòмбу //*

Обстежений матеріал засвідчує збереження в говірці категорії іменників чоловічого роду, які формально належали до давньої *-ǫ*-основи. Ці іменники (*слугá, влады́ка, тазда́, сус'и́да, воєвòда, старòста, онука та ін.*) первісно зберігали своє відмінювання за типом *-ǫ*-основи, однак тепер спостерігаються хитання, які виявляються в тому, що в окремих відмінках іменники приймають закінчення чоловічого роду [Панькевич 1938, с. 210].

У родовому відмінку однини іменники чоловічого роду, виявлені в рукописній картотеці (*цимборá, сòс'и́да, головá, слуга, дружба, лады́ка, пристáйя, старòста, лéвента, катуна́, Йѹра, Микѹла*), мають закінчення *-ы* (за типом давньої *-ǫ*-основи), пор.: *звёлли го з головѹ́ //*

Іменники чоловічого роду м'якої групи в родовому відмінку однини характеризуються збереженням давніх форм *-i*-основи та *-п*-основи. В обстеженому матеріалі зафіксоване давнє закінчення *-е*, яке як залишки давньої *-п*-основи поряд із закінченням *-и* спостерегли в говірках ряду сіл Іршавщини І. Верхратський, а згодом І. Панькевич: з *того́ пне, дне, кáмене, рéмене, тѹ́жне* [Панькевич 1938, с. 199]. Записи В. Німчука підтверджують поширеність цих форм у говірці с. Довге, пор.: *римiн' – ремéне, кáмін' зб. – кáмене, кáшил' – кáшле.*

уд нишн'ого дне́ / быў дома два 'дны //
того́ чòлòвiка так с'а трéба боiти / ги ўгнé //
коло ўгне сид'iли // отá бы з ознé ўз'алá //
треба дѹти на гран' / дòкы (зáкы) ни буде пòловене // ни́йе пòловене / погáно горiт // пòлòвин' 'полум'я'.

там быў коло пне //
ци йдетé с'òго тѹ́жне сукнò бити? // гинтòго тѹ́жне //

ни́йе кѹ́желе ў ни́йи //
с'òгогѹнн'а трѹс'ка из йакòго мiс'аце? // из мáйе //

ўкачаў иш'чурé гòрдѹў //
голоднечный гуд быў у хаи́чи / ни было́ ни лисни́ц', ни жòдлуде, ни букве / з'вiрота йшла т селу́ //
утступiс'а ми с путé // май лéхко изъити́ с путé / ги ўйти на пут' //

уцѹн'тес'а с путé / бо быдé корòва // тѹ́лкòйе гон'т'а пил'а путé //

из манастырé Мука́чѹс'кого //

Для родового відмінка характерні дублетні закінчення: *-е / -а*: (*огнé / огн'á*), пор.: *ни́йе гри́йцаре (гри́йцар'а) //*

ни заходiло йѹў папiр'á // два áрхы папeре (папiр'á) / йедén арх папiр'á 'мiра папeру'.
сперед вели́кòднн'а //

Закінчення *-e /-a* може визначатися семантикою слова, пор.: *скупый / шчо й кáмін'а* (камінь) *бы ни даў гóлòу провалити*. 2. 'каміне' (речовина). *трéба бы кáмене на мур // налуналисме кáмене // сáмый жыл'зн'ак //*

ици ми привіз'ит вўс вòд'аного кáмене //
там пòуно ус'акого камін'а // зметáли ў вóрох *камін'а //*

У давальному відмінку іменники чоловічого роду зберігають закінчення давніх основ: *-ови, -еви* з давньої *й*-основи, *-у* з давніх *-ò, -jo* основ. Закінчення *-ови, -еви*, широко представлені в південно-західних говорах, мають здебільшого іменники – назви істот, пор.: [*жит'хóчеш сопокуй'мáти*] *пáнови* *вiрно ни служi, кòудошови не вiруй / жòн'и прáуды ни кажi //*

идi дай вòдiц'и д'идикови / йемко //
пòйавим с'а пўти косiти шòугорови //
прийшла служиц'а т прiнцови //
чiн'ат фудáмент Васил'òви на хýжу //
далiсме Василéви тил'а на змáган'а //
буўчузлáш уйкови Кримiн'ови писáу Васил'а
уйна дiктовáла // буўчузлáш 'прошання від рiдних i знайомих, якi читає священник від iменi покiйного на похоронi'.

имi с'а чiтаво уйкови за шiйу //
прийшов им ид Мiт'ови / а Мит'а ниийé ў хýжи //

дáвим быў за гòрдюў триц'ц'ат' срiбных иршаўс'кòму бòннареву //

зарас ти гóлову / ги шпáкови прiрву // зарас ти гóлòу ут^òкрúчу / ги шн'áпови //

так ми д'iука утпòвiла / йак йакòму псòви //
кор'т'ук быкòви на йазыц'и //

имiў с'а конéви за хвóст // н'iс с'а та держáў с'а за грiўну конéви //

Зафіксовані форми давального відмінка із закінченнями *-ови, -еви* й у назвах неістот: *терпiлам тáкòй д гòдову* (= приблизно рік) //

так' дўже доиц пáдаў / кòй умер'ла Данил'учка / тай онá нигда дожджови не ла(й)ала //

рiхтуйус'а (лажус'а) д великòнн'ови //
◊ *но! ци стáвис'на шiйу погарòви / розбiўс'а!*

бiг' пес через овес / йак ни вадили вўсови / най ни вадит псови (жарт. про ворожіння).

н'án'ко просiў / обы т цынтареву додали мiсто //

Закінчення *-ови* мають також іменники чоловічого роду давньої *-ã* основи: *стáростови вад' гудáкам / -кiм //* *ўправи го д Мiшови //*

В одному з коментарів стосовно закінчення *-у* в іменниках чоловічого роду в давальному відмінку В. Німчук відзначає: «У осіб ніколи не був *-у*, лише *-ови*». Однак у матеріалах картотеки виявлені форми з *-у*, пор.: *снiла бис'с'а вўц'ц'ў свòму / убис'му на сон бiла! //*

йа д'iука молодiн'ка / час' бы ми с'а ўддати / прийшли з мнòу сватáчыки / с'iли сперед^м хáты //
а с'iли ўни сперед^м хáты / йали говорiти / кажi / д'iуко / свòму вўц'ц'ў / шчо будé мiнiти // (записано в Довгiм 1954 або 1955 р.).

казáли / ош^ж прòстòму чòлòвiку ни мож^ш

читáти Библийу / бо óчи му ўпадут //

У знахідному відмінку закінчення іменників – назв істот збігаються із закінченням у родовому відмінку, іменників – назв неістот – із закінченням у називному відмінку, пор.: *фукáчка пукúр'овати пчòлы ўбы ни кусáли чòлòвiка у пчолáрни //*

вер с'а ў вўц'ц'а сòбi //

◊ *тко ни слўхат вўц'ц'а та й мáт'ip' / тот слўхат чòртюў бубен / ни прiйде на горáст^ò //*

у Керец'кых' грўм хлопчiшча убiў //

быў биз'дòбрый за тòумачá //

ни хот'iў бiти за бирòва / под'áковаў //
хòтiли го ўбрати на бирòва / áйно ўвўн под'áковаў 'чeмно відмовився'.

заўз'áус'а на д'итвákа / фурт урiват //

кид' исме від'iли гыдá / хл'iб исме ў н'òго метáли / обы с'а гыдi ни плòдили //

имiла была мýц'ка такòго шчурá / ги самá //

посадити было май'у йарка //

ўпсоваў / ги свiн'ц'кый валiў //

ни ходi ў хор вiўкати //

кобы йакый грiйцар' заробiў!

ци ў йеннiў хýжи від'iла м / шчо чир' с'а iў //

дáвим быў за гòрдюў триц'ц'ат' срiбных иршаўс'кòму бòннареву //

сiли ўже были ў стiл (= сiли за стiл) //

прискырнуў перст дверiма (двир'òма) //

У знахідному відмінку форми іменників – назв неістот можуть збігатися з формою родового, пор. дублетні форми: *перст сперед^м'ц'а ни витко / перста перец^м сòбòу ни видко //* 'дуже темно'.

За типом відмінювання іменників давньої *-ã* основи іменники чоловічого роду в знахідному відмінку однини мають закінчення *-у*: *учора ми погреблi цiмòрú //* *поклáли го на гóлòву //* *у попá быў дòўго за слугу //*

Им'я *Петро* у знахідному відмінку має форму, як в іменників давньої *-ã* основи: *ты ни нiкай на Петру / бо вто богáтый //*

В орудному відмінку іменники чоловічого роду з основою на твердий і м'який приголосний мають одне закінчення *-ом*. Така ознака, як «змішування твердої й м'якої груп цих іменників, що проявляється у вживанні флексії *-ом* замість *-ем* в іменниках м'якої та мішаної груп», спостерігається в південно-західних діалектах і в значній частині північних говорів [Бевзенко 1960, с. 44].

Наведені С. Бевзенком відмінкові форми з флексією *-ом за коньом, ножом, кинцём, перстiньом, путьом, з писарьом* в закарпатських говорах [Бевзенко 1960, с. 44] доповнюються численними фіксаціями в рукописних матеріалах В. Німчука, пор.: *обис'го й перстом ни кынуў, бо побануїеш пак //*

брýсканi бул'и загрiвáli олòйом тай часником //

гарцòвати кутачòм у шпòр'и //

Харчiло соўдашiом быў / продаваў соўдòву вòду //

сидiт^ò бáба за кошòм //

ножòм рошикрiлиў шчiўнку ис сливы / обы вiтко зiр'н'а //

обiс'т^з му ни ч^{òж} ни казáла / бо йазык' ти с

кóрін'ом урву //

зáдути **кáмін'ом** 'кидати з розгону'.
 вiтер ним зáдуї / тым **папір'ом** //

◇ тўл'ко / ги чóрноје за нўхт'ом //

йак вучар'а ни л'убiти / бо ў вўчар'а вўц'и / бо
 ў вўчар'а за **римiн'ом** бiлi сорокўўц'и //

швакáў го **римiн'ом** (**римiн'ом**) //

◇ бiдў чеши рiд'кым **грiбiн'ом** //

помáлы май / помáлы **с стўл'ц'ом** //

л'аичiт гóрi **двўр'ц'ом** / ци м ужé дáшчо урўс //

бiгáў жéмко за **вўтиц'ом** //

слўхай / йак завóдит / ги за **ўмерц'ом** //

зáговóрити ми трéба з **Васил'ом** //

най д'iдо джунджéрат из **Васил'ом** //

робiли тóббў / ги **кóн'ом** / усе йим бýло мáло!

Именник *путь*, який належав до чоловічого роду -ї-основи, у закарпатських говірках має чоловічий рід: *иди собі пун'ом!* // *раз йа йду дбл'ў тым пiшаком / пун'ом* //

Именники чоловічого роду давньої -а основи мають закінчення -ом: *рóбит тóббў жонá / ги слугóм* // *утказáў мáтери му сус'iдом* // *говорiвим з головóм* //

– *мáмко / ни ривiт тўлко за Йўром / ужé iнак ни буде / прiшчўн бы /*

– *Васiл'у / самóйе с'а реvé //*

В іменниках чоловічого роду давньої -а основи спостерігаються хитання у формі орудного відмінка, пор. дублетні закінчення: *Бог т'а даў на сис' с'вiт здорóвого / а ты с'а хочеш покласти кал'iком (кал'iкóў) / кóўдошом / марбóудом* //

Для іменників чоловічого роду однини в місцевому відмінку характерні різні закінчення. У досліджуваних матеріалах в іменниках із давньої -jo основи і злитої з нею -ї основи збережено закінчення -и, що є рефлексом старовинного -и, пор.: *рéклик / ги на дрўтарiй //*

вер'с'а мак у горóцици сам //

так туй фáйно / ги ў райiй //

там йе на мóчари сухóлiзноје май идгóрi / ги ў бережка //

на кўнций батўх' лўскат //

кiснути на дождiй // дóкы будéш кiснути на дождiй // коржiти на дождiй //

Закінчення -и мають іменники з основою на -н незалежно від походження з давніх відмін [Панькевич 1938, с. 202]. Пор.: *кид' (уже) йти ў пéкло / та на бiлўм конiй / а ни на дiкўў свинiй // кид'ити ў пéкло / та на парáд'нўм конiй / а не на дiкўў свинiй (варіант) //*

такiй закл'áтый / шчо на ўгнiй бы ни пук //
такiй закл'áтый / шчо на ўгнiй бы ни згóрiў // *на тернóвўм огнiй бы ни згóрiў //*

течé водá течé / на кáмени гучит // *тóўдi с тóббў / д'iўко / будў говорiти / йак у мóри на кáмени буде банда бiти //*

Закінчення місцевого відмінка -i як органічний рефлекс давнього закінчення іменників -ò основи приймають іменники чоловічого роду, пор.: *упир'áзник на плáт'и //* *плат 'фартух'.*

чiл'ад'уже была ў стол'и //

мóлдi сiд'iли на зiáz'у / там / де с'а лавиц'и /

ў кут'и / зiáz'уйут //

ни бушóлўйте у двóрi //

с'iннуло н'а у хрыпт'и / болiт //

т'áшко iс'ц'тилиц'а / корт'ўк iўў на йазыц'и //

Закінчення -у в іменниках із давньої -ї основи (за типом -ї основи) засвідчене в назвах неістот, пор.: *палениц'а авад'шáпка на пóсбн'ачнику //*

никай / бо шчи т'а шарнé по пiску //

◇ *йогó жонá шчи с'а бáвит на печi ў попелў //*

так т'а кóпну / шчо на пiцаў с'а обыздрьи!

Закінчення -ови, -еви під впливом форм давнього відмінка мають форми місцевого відмінка від іменників – назв істот і неістот, пор.: *там бýло по Петрóви / умér //* *зараз бýде по тóбi / ни кiвай тотó! //*

рváли с'а на цўкрови //

т'áск на сiрови //

на ўрiхови вилiкоје стóўпл'а //

Зафіксовано також значну кількість форм місцевого відмінка з паралельними флексіями -еви / -и: *по тiжневи дежурити //* *Жiўнiй Читвiр' 'четвер на Великóму Тiжни' //*

на стўлцеви сидiт // *та богдаи iс'коло церкве на стўлций сид'iла //* *ай на стўлций сид'iла та тарўл держáла //*

-ови / -и: *нашчо хóдиш' по дожджéви //* *коржiти на дождiй //*

по Вилiгiцн'ови = по Великоднi!

-и / -у: *дин'при нiни //* *дин'при дн'у хóдит iс кóрбóвў малá //*

У кличному відмінку іменники чоловічого роду мають закінчення -у, -е, пор.: *ты с'л'iнаку / ни вiдиш / молокó плынé!* У значенні 'сліпа людина' іменник *слiпак* спільного роду (прим. В. Н.).

загудi ми / гудáчику / у тонiн'ку стрўну / та йаг' бýду умирáти та дам ти кóрўну //

дез'быў хрéснику!

та бўт'те здорóви / свáту //

рáстику / ты с'а постáрийеш / а йа с'а помолодiў (кажуть роблячи кругоподiбнi рухи перед обличчям першим крокосом весною).

у йакiй р'ад ты Васiл'у мiн'i дарўеш кóсiц'и // *Васiл'ку / дбл'ка бы ти / серенчкá бы ти / принеси ми дрыв (дрывiц') //*

ий пр'адў колопин'кы / тонкоје пóвiсмо / с'iдáй / Ц'ил'у / коло мéне / йа ти учiн'у мiсто!

ий брáте! брáтку! ий брáте т'а! брáтку т'а! 'вираження великих глибоких емоцій, особливо – подиву, жалю-смутку' / *брат'ўку / пилўй с'а!* *емоц., фамiл.*

уже сте / Мiмре / домáк с'iдi //

Иváне! кнiшкy (ў рўкы) та учiти с'а / бо зáўтра бы с кóрбóвў ити //

Именники давньої -jo основи в кличному відмінку мають закінчення -у, однак для іменника *хлопець* типова форма з -е: *ой Бўг бы ти хлóпче мiльий за н'а заплатиў! //*

Цікавою є фіксація скороченої форми: *хло!* 'хлопче', 'хлопе'. *ты / хлóпе (Йване) понiкай дóбре! хлóпе Ан'ц'о!* (sic!).

Именники давньої -ї основи зберегли зміни впливу -ò основи і мають закінчення -е: *гайчi сiне*

гайчі 'спати' (дит.) у зак. нар. пісні.

*глуханé йеден / кўл'ко ти казати // глухан
'хлопець, чоловік, що погано чує, недочуває'.*

Іменник чоловічого роду з давньої -ā основи має закінчення -е, як у попередніх прикладах, пор.: *-ди йдеш Йўре?! - на н'евойу ў Захаріны //*

Для іменників чоловічого роду давньої -ā основи характерні форми кличного відмінка відповідно до давньої форми -ā основи (*сós'ідо, дружбо, цїмбóро*), пор.: *гий пáne гáздо! ци даіетé веселіти на сис'С'атый вичўр! //*

Множина

Для іменників чоловічого роду у називному відмінку основним є закінчення -ы: *и йшóў бим у хáшчу / айбо й волы́ ми никóвані / айбо може бы с'а дайáк перепўкло 'змінитися на краще (про холодну погоду)'*.

была там / мош^ж казати / два гóды //

быў дома два "дны //

ци чісті вoзоры? де тото йе / такі ги кришчáл' //

горніц' йеден / а два гóришкы //

Назви осіб чоловічого роду в називному відмінку множини зберегли давнє закінчення -ове іменників -й основи. Частина іменників інших типів під впливом іменників -й основи також набуває закінчення -ове. Перелік іменників на -ове подаємо у послідовності, у якій вони записані в картотеці: *хлопóве, кумóве, шóўторóве, братóве, старостóве, уйкóве, сósідóве, цїмборóве, дружбóве, панóве, учител'óве, попóве, сватóве, дівир'óве, з'ат'óве, цар'óве, кирийтóве (кирийтóвы), копорóве, линтар'óве, майстрóве, гўн'т'айóве*. Пор. у тексті: *кид'исме с'а договоріли / уже сме собі не кумóве / ай сватóве //*

они даўно собі цїмборóве / цїмборы //

Закінчення -и як продовження давнього закінчення -о основ збереглося лише в слові *вóўци*, пор.: *у тўм хáмурі (хáмур 'хáцца, лís') сут вóўци //*

Закінчення -е мають іменники на -анин:

зáйтали го бы́ли тал'áne ў пл'ін при С'вітóвў Вóйн'і //

так оты́ свін'і реўт / ги пóгане //

там с'а цїгане сважáйут по цїган'ц'кы //
йак паскўнно кл'ане / шчо стрáшно слўхати / ги цїгане //

Давнє закінчення -е як паралельне до -и мають не тільки іменники на -анин, пор.: *токмїтис'а ги цїгани //*

кой зайшли мад'áре та ткóс' на óшкóл'і быў написáў грийдóў велікыми буквáми «слава Украйін'і» та менé та брата клікали жсандáре на лóктóн'у // (спогад).

Закінчення -і властиве іменникам м'якої групи, пор.: *идé ўвўн дáле / а там два зáйац'і //*
пошчїпаў н'а та сін'ц'і ми по бока́х //

У картотеці є чимало фіксацій іменників у називному відмінку множини із закінченням -а (*нóгóт' / нóхóт', нўхта' - множина, лóкóт' - лўктá, перст - перстá*). Як зауважував С.П. Бевзенко, ці слова не знайшли свого остаточного з'ясування, можливо, така форма спричинена впливом форм двоїни [Бевзенко 1960, с. 78]. Форми на -а можуть

уживатися паралельно із формами на -і, пор.: *най му лўктá ни будўт гóлі // ублупіли му с'а лўктá - лўкт'і //*

перстá (pl.) му пóдрáпані // два йўў персты зрослі //

нўхта' ўросли вілікі // ий / йакі ў т'а спóрі нўхт'і //

Для іменників у родовому відмінку характерним є закінчення -ўў, рефлекс давнього закінчення *овъ й-основи, а також нульове закінчення, пор.: *на саўтыр'áх // бы́ло дїс'ат^{жч} читáльнікўў //*
отá кїфликўў ни голóнна бы́ла / дóбре жїла //
купила два рифы пангликўў // риф 'старовин-на міра довжини - 78 см'.

ни узїрат на 50 гóдўў //

по ногах йўў пўшла такóйе / ги мїрикўт / изгóры ут клўбўў до переткўў ги бы рукóў удн'áў //
ϕ кўлко гóлбóў / тўлко рóзумўў //

такóйе йш^с было / ги мур'анкўў //

часнóк сóрок битїгўў удаán'ат //

ни журї с'а, ачий с'а на н'ўм с'віт ни зыйшóў, дóста йе хлóпц'ўў //

тїлївїзор говорїт^о / а óбрашчїкўў (= зображення) нийé //

там луб^нкы́ из двойїх чобўт //

Поряд із закінченням -ўў зафіксовано давнє закінчення -и, пор.: *кóн'á - кóни, сталос'а ўто сїх двох ты́жни / -'ўў.*

Іменники чоловічого роду в давальному відмінку множини зберігають давнє закінчення форми: -ўм: *дайте уто ры́бл'а галасўм имити //*
ни хотїла т Петрóви йграти та заплапїў гудáкўм цўкі тáнок //
цўкі тáнок 'гра музик, під яку мусила йти з танців дівчина, що засоромила парубка відмовою з ним танцювати'.

дава́ли кендерїц'у кол'адникўм на Водошчі /

дáле продавали та давали на цїр'кóў //

пирїпїчкы даїут на вїлїгдин' кóўдбшїўм коло цёркве //

гáн'бы найду ус'ім лемац'ковым лигїн'ўм //

утказáли сватáчўм / д'їўку ни дáли //

д'їти м ид^м собі пригортáла / ни пушчáла м

ид^м хóт'йáкым цїмбóрўм //

пўшóў ид бы́кўм на зимўўку //

ни даў гóлубўм їсти нич / най с'а гл'áдаїут //
'турбуватися, шукати вихід із становища etc.'

ϕ ни дїво / ош кўн' издóх / ай дїво / тко даў

псўм знати (про новину, що поширюється).

Знахідний відмінок множини зберігає закінчення -ы для назв істот і неістот, а також давнє закінчення -і, як у називному відмінку, пор.: *прóт'їр'ай псы ўц'ц'і'і //*
Михал'ўк бїкы держáў //
игрáў изó мнóў два тáнкы //

зайшлó н'а йти на грїбы пóпóлун'н'у // зайшлó н'а 'спало на думку'.

перéже мїртвóму дава́ли межи персты ў ру́кы грóші / обы с'а маў на тўм с'віті чим уткупїти //

намáдзала собі на топáнкы ўперст бóксу //

фáйно собі ўшїла рука́вы //

кид' буракы́ по вáрїн'у зал'л'ати студéнóў вóдóў май лéхко уц(с)тайé лупїна //

тот^о знаў ус'які **віцы** // віц, заст. 'анекдот'.

від'їў **мидвід'ї** //

найáла бýла / три **кўс'ц'ї** //

идў **межи хлóнци'ї** //

Закінчення -їў, як у родовому множини, в іменниках знахідного відмінка – назвах істот поки в картотеці не виявлено.

В орудному відмінку іменники в множині мають закінчення -ами, -ми, пор.: *сёрбаў из вучар'ами на сáлаши полóником //*

с цїган'ми //

дис' с'а Васи́л' биў из лигін'ми // течé водá **берегáми** / течé водá рін'ми / йакá малá (д'їўка) нивилі́ка хóдид^м **за (из) лигін'ми** // кочіá з липі́цáн'ц'кыми **кўн'ми**.

Як рідкісне в орудному відмінку І. Панькевич визначив давнє закінчення -ома [Панькевич 1938, с. 193] Пор. у картотеці наведені форми на -ома для іменників всіх родів і множинних іменників: *ухóма, зубóма, рогóма, перстóма, луктóма, нўхтóма, устóма, нўздр'óма, брывóма, лабóма, рукóма, грабл'óма, двир'óма, гусл'óма, вилóма.*

беру́ пїат'ма перстóма / а шéстóў дóлón'оў // рўкы ми поскрі́пли (= змерзли, з'з'аблі), шчо ни гóден им **перстóма** покýвати //

мидвід^м прóйаў нўхтóма дўже глубóко //

скрыгýнцати зубóма / рїзати ў зубы, зубóма 'скреготати'.

держати йазы́к за зубóма //

сїми д'н'омá //

с псомá с'а ц'їмборóўе // шио́ў у хáшчу "с псомá //

шио́ў из грибóма (= грибами)

йалá лиш^ж бїлкóма нїкати // лиш^ж бїлкáми блїмат //

Значна частина форм орудного відмінка зафіксована з давніми закінченнями -ы, -ї, пор.: *пўшио́ў из вышн'ány //* кóй с'а бїли **с кўшн'аны** (instr. pl.) // кўшн'аниц', кўшн'аник, кўшн'анин 'мешканець Кушніці'.

обомá бóкы хыжї начинáли //

двомá гóды Мán'а молóжа ўд Марїї //

сорóчка з дóўгыми (кўртыми) рукáвы (instr. pl.).

и нис'у н'óго бýла за чобóты //

чобóты з лўбы / ами //

пўшла ў селó с хлóнци'ї (instr. pl.) //

свин'á бýла с пóрóс'ц'ї там // поросї́ць 'порося', тїльки в мн. *пóрóс'ц'ї*.

управи́ла го нимéтеньми пўт'ї //

пуд двомá тўжн'ї //

Поряд із закінченням -ах, як і в літературній мові (пор.: на 300 **рубл'áх** с'а **дорожáт**), у місцевому відмінку множини збережені архаїчні форми: закінчення -їх, -ох (на *кón'ох, хлóнци'ох, лигін'ох, на гóрд'їх, óрїс'їх, по зубїх* – В. Н.). Форми на -їх С. Бевзенко пояснює як органічний рефлекс давньої флексії -ѣхъ, навівши приклади у закарпатських говорах [Бевзенко 1960, с. 92; Панькевич 1938, с. 196]. У картотеці знаходимо такі фіксації: *жонá там у сус'їд'їх //*

дўстáў у зўбы / по пýску / пó зубїх (loc. pl. –

В. Н.).

чóртом / у зубїх бим го носїла / ги мýц'ка пóт'а!

дўстáў по пир'с'ц'їх (loc. pl.) // удáрилас'а по пир'с'ц'їх // гускї ми топанкы ў пир'с'ц'їх 'передок'.

твердóўе / йак луб^н / лўбы были й твирдї сáры на чóбóт'їх // у брезентóвых **чóбóт'їх** такый / ги пеликán // сáры на **чóбóт'їх** рамліні // сáра 'халява'.

по пóпах, по манас'їх ходїла //

бýў у пóстóл'їх / розгн'авиў сливу // роздавїў грезно нóгóў // острóкы прóрїзани на пóстóл'їх //

усе на рукавїх носїў //

Рефлекси старих форм на -ох зафіксовані в іменниках давньої -jo основи, пор.: *запráвилос'а по дожджéох / заотáвилос'а поле //*

кó с'а хóче на двох кón'ох носїти та й на йеннїм ни бóде //

Іменники жіночого роду

У називному відмінку іменники жіночого роду мають закінчення -а за типом давньої -ā, -jā основ (*гостїна, моты́ка, кобы́ла, кри́жма, солóма, солонїна, страпáчка, папу́ча, хáшча, (ў)вёрсниц'а, гусéл'ниц'а, пасу́л'а, знахўр'а, пán'їя, таздын'а, ўдовїц'а, іц'а, хрэсниц'а*), іменники давньої -ї основи мають форму з нульовим закінченням (*сўл', пїч, нўч, кад', мас'т', чїл'ад', йар'*), іменники давньої -ѣв основи зберегли старовинну форму називного відмінка, яка виникла під впливом знахідного (*острóў, подышóў, мóркóў, цїр'кóў, курагóў*), деякі іменники давньої -ї основи зберігають старовинну форму (*мыш, вош*), іменник давньої -г основи має дві форми називного відмінка (*мати і мат'їр'*), пор.: *бýла ў вас бавїл'а / йéкóму было д'їти бавити //*

йакá ми áдде вóрджїл'а //

а чїя ўто курагóўц'а понад^ч ц'елóм *мáйе / та ўто тóго лигїника / шчо жоньї ни мáйе!*

залабац'кована подышóў //

дождж го ўбиў / змок та прїйшио́ў мóкрый ги мыш //

л'їзе / ги вош //

дис' с'а загубїла мас'ц' на бїбы / тудї йўў пут'! //

убрáлам с'а / бо стўд'їн'у мін'ї //

У родовому відмінку іменники жіночого роду давньої -ā основи мають закінчення -ы: *ниїе и с'л'їды* за ними //

д'їтіна с'а допáла їды //

мін'ї ни до гостїны / з гán'бы бым с'а стрáтила //

мн'антовала с'а бїдá голóвї ми //

дýн'ї сут на фарбу / на лист / на пóдóбу пекўчки //

ниїе ў н'óго там ниáкої застўпы //

поскрїпли ми нóгы уд^м студендїї вóўхоты //

гускь типїр'сперед свáл'бы ни чїн'ат //

велїка гўл'а мáргы // гўл'а, арх. 'великий гурт худоби, череда'.

бýло ў н'а мáло старовїннóйї вóўны / а мáло йагн'áчки //

Закінчення -ї мають іменники з кінцевим

Форма родового відмінка іменника *бир* збережена в стійкому звороті, пор.: *трутити тил'а з бєрве* // *трутити ми тил'а з бєрве* 'нічого ти мені не зробиш!' ◊ *но / а́дде ми на! / най ми трутит тил'а з бєрве* 'хай сердиться, він нічого не може мені вдяти'. За словником М. Грицака, *бир* 'кладка', локалізація слова – сс. Вел. Раковець і Довге [Грицак 2017, с. 192]. Пор. у «Лінгвістичному атласі українських народних говорів Закарпатської області УРСР»: *бирь, берь*. Кладка (перекинута через річку спеціально обтесана деревина чи міцна дошка для переходу). Слово *бир'*, *бер'* звичайно виступає як іменник -ї основи род., дав., місц. од. *б́ир'ви, бєр'ви, бир'ві, бирві*, оруд. од. *б́ир'вѣ, бєр'вѣ*, хоч, правда, нерідко (часто навіть у тому самому селі і в мовній практиці того самого мовлянина) відмінюється і як звичайний іменник -ї основи: род., дав., місц. од. *б́ир'і і т. ін.* [Дзендзелівський 1958, карта 94].

У давальному відмінку іменники жіночого роду мають закінчення *-и, -і*.

Старовинну форму на *-и* зберігають іменники давньої -їа основи, давньої -ї основи, -ьв основи, іменник *мати*: *ни зна́йу / шчо́с'їе свині́* // (= хвора) / *ни зна́йу / шчо с'а ста́ло свині́* //

ниспони́ло кúрици во́ле та здо́хла //
Мит'о пúшѣ́у Мари́йи на живѣ́кѣс'ц' / живѣ́кѣст' / ба ци прин'їс живѣ́кѣсту //
удáрити д зéмли //
давалам ачий три́ц'ц'ат'ом чі́л'ади //
дúстау́ бронт' / ни гѣ́ден ти́рїти бѣ́лести //
при́йшѣ́у ит тѣ́у шáрканти //
помáлы чил'ан'н'а дості́гат' / шчо ни дин' та ўсе́ блі́же т' смє́рти //
казáли / ои^ж кид' прийдут' грє́ко-католики т' цєрки / *буде балтѣ́ван'а / будут балтѣ́вати* 'бити, рубати сокирами'.

она пúшла дѣ́мѣ та нич мáтери ни казáла //
утказáу мáтери му сусі́дом // утказáти 'переказати повідомлення кимось, через когось'.

Іменники давньої -ї основи мають закінчення *-і*: *ужє́ скѣ́ро тї́мн'ї(ї)е / ї́деме д з'ї́мі* (= наближається зима).

да́йте д'ї́тїн'ї цѣ́ркѣтало / най с'а бáвм! //
їакáс' с'а бї́дá ста́ла (= показíлас'а) *гѣ́дїн'ц'ї* //
У знахідному відмінку іменники жіночого роду мають закінчення *-у* (як і в літературній мові):
утказáу му / ни да(ї)ўт' за н'ого д'ї́ўку //
ни сам д'ї́ўку беру́ / ай намúсали н'а //
тѣ́бї трє́ба с'акú каскáр'ку / ги їа //
зві́у ми до хыш^ж вѣ́рдѣ [ордá] 'велика група людей, безладна, галаслива (тут –хлопців)'.

на гѣ́дїну с'а ўб́ират //
Ивáne! кнї́шкѣ (ў рúкы) та учі́ти с'а / бо заўтра бы с кѣ́рѣвѣ́ ітї́ //
лиши́ла дѣ́ўгáн'у та переб́рала с'а ў вї́гáн //

Матеріали картотеки містять фіксації форми *гѣ́лѣ* як наслідок редукції *-у* в знахідному відмінку іменника *голова*, пор.: *скупї́й / шчо ї́ камін'а бы ни даў гѣ́лѣ́ провалі́ти* // *такї́й скупї́й / шчо ни даў бы ї́ камін' гѣ́лѣ́ провалі́ти* // *иді́ до цє́ркве / поклад' ц'ѣ́бї чáшу на гѣ́лѣ́* //

Іменники жіночого роду -ї основи в знахідно-

му відмінку мають форму, яка органічно витворилася із старовинної, але занепад кінцевого *-ь*, що був флексією, зумовив морфологічну зміну (втрату флексії), див.: [Бевзенко 1960, с. 57]: *д'ї́твак ре́вѣу́ / нѣ́ў^ж ми збáвиу́* // *тѣ́л'ку нѣ́ў сид'ї́у* // *ни спáвим ц'ї́лѣ́ бѣ́жу нѣ́ў* //

и трі́т'у час'ц' ни прин'їс //
порубáвим нѣ́с'ц'ї́л' на дрывá //

Форми знахідного відмінка іменників *-ьв* основи та інших основ на приголосний збігаються з формами називного, пор.: *кужї́л'ка – на курагѣ́у держáк* //

ц́їр'кѣ́у нам прис'їли // прис'їсти 'силоміць забрати, заволодіти'.

корѣ́у ис сир'с'ц'оў (= повністю) *хѣ́че дáти на ц́їр'кѣ́у* // *учині́ли нову ц́їр'кѣ́у* // *бы́ло гонє́ние на Ц́їр'кѣ́у* // *далам на ц́їр'кѣ́у грѣ́ші* //
лупі́ти їáїц'а / бу́л'ї / їáблыка, мѣ́ркѣ́у //
даї́ їѣ́мѣ їє́нну мѣ́ркѣ́у / бо гѣ́лѣ́ден //
ушѣ́рїли / ги Свистакы́ мáт'їр' сѣ́бї //
ч́ўти якуз' гир' / ото та ги новину́ //

В орудному відмінку іменники жіночого роду давніх *-á, -їá* основ мають закінчення *-ѣ́у* (широко представлене в південно-західних говорах), яке могло витворитися в результаті випадіння інтервокального *ї* і пов'язаної з ним втрати голосним у свого складотворчого характеру [Бевзенко 1960, с. 58]. Пор.: *держáу кантáр рукѣ́у л'ї́вѣ́у* //

служі́ўс'а нáшїу́ тáчкѣ́у //
накы́дау́ лѣ́шкѣ́у токану́ // кы́дати 'кидати щось густе, в'язке'.

вѣ́ду з кы́рнїц'ї ут'їгáут кл'ў́кѣ́у //
вер вели́кыу́ сѣ́рдѣ́кѣ́у //
дали рѣ́скас / обы́ на мáрмурї написано по чї́с'кы́ / а н'ан'ко даў написати латї́никѣ́у по рѣ́син'ц'кы́ //

за себе́ гѣ́ловѣ́у стої́ит / *ни хѣ́че ч́ўти* //
дѣ́л'ї лѣ́ўтроу́ зыї́деши удо́ліну //
идѣ́ ни свѣ́їцїу́ сї́лоу́ //
та ги бы́ му Бѣ́х сї́лоу́ давáу // *дуже с'а ў н'ого ус'о плѣ́дїт* //

їа сѣ́л'оў ни зна́йу / рѣ́нѣ́у сѣ́л'у //
В іменниках давньої -їа основи поряд із закінченням *-оў* поширене закінчення *-їу*, «старше закінчення *-єў*, іноді із звуженням на *-ив*» [Панькевич 1938, с. 227]. Пор.: *як туды́ коло́ Ужгѣ́рѣ́ду с хвї́л'ѣ́у* (= погода).

иді́ за кне́длиц'ѣ́у (= *шчо у н'ї́м кне́длі варят*) //
ову́н ни свѣ́їцїу́ душѣ́у говорі́т / бес сѣ́бе //
удáриу́ копѣ́нїу́ // *кѣ́пѣ́н'а (емоц.) 'голова'*.
а ўвѣ́н спаў пуд вѣ́зором / пут хы́жїу́ //
пут хы́жїу́ ти стѣ́йу / богдáй ут' т'а *искы́їла / їак с'а пуд ним бѣ́їу* //
мáхат' / ги пѣ́н кад'ї́лнїцїу́ //
помі́ў ї́лїцїу́ (емоц.) 'швидко пішов'.
Бог нї́кого ни прї́їде нáлїцїу́ бї́ти / ай покáрат по заслúзі //

Иван с цáріцїу́ жїу́ дѣ́кѣ́ с'а ў них жї́лы ни пѣ́рвáли //

пѣ́н с'а с по́падїу́ дорáдили // *пѣ́бігли за Афї́їїу́* // *пушлї́сме з А́нцїу́* //

шпанглі́у́ удáриу́ чѣ́лѣ́віка нáсмїр'т' // шпангл'а

сус'ідо! Ан'ц'о / чи йдеме заўтра на грибы? // чил'адко добра! чил'атко чесна / чил'атко солотка //

кажі / д'іюко / св'ому вўц'ц'у / шчо будэ мініти // ий куваї / зозуліце / к'ой ис'ц'віту іла / з'відай м'ат'ір' / безд'олнице / де серенчу д'іла //

Кличний відмінок іменників жіночого роду давніх -ї основи, -ьв основи та інших основ, за спостереженнями І. Панькевича, майже не уживаний [Панькевич 1938, с. 227]. В. Німчук записав деякі форми кличного відмінка у розмовному мовленні і в фольклорних текстах, пор.: *но чил'аде / тко с'ак'ойе від'іу // но чил'аде добра (чесна)!*

ий л'уб'бсте / л'уб'бсте / тко тебе сотворіу / богдай т'ому пан Богочко царство не утвориу //

ий м'ати / к'аже / м'ати / уже бы ро'ковати / ни будеш ми упу'юночи [попу'юночи] двіри ўдомыкати // (з народної пісенної творчості).

Множина

У називному відмінку іменники жіночого роду мають закінчення -и (за типом давньої -ā основи): *ж'оны, парні, талпы, с'ары, р'уки, кор'овы, -і* (як у родовому відмінку однини -jā основи: *чирішин'і, бул'і, газдыні, вўці*), -и (з давніх -ї, -ьв, -г основ): *дол'они, к'ости, к'ырві*. Пор.: *там верб'ы росли //*

слўхай / йакі ў н'ўм кас'кы //

там ж'оны мали схузу (жарт, арх.) 'збори, сходини'.

ст'онкнут ти л'абы // ст'уй та буд'ут у т'а т'об'усті //

т'ўл'ко сид'іли на йен'н'ум м'іс'ц'і і шчо бл'ых'ы с'а ўчиніли //

прийшла ми (Петрови Б'абин'ц'ови) б'їла пов'єстка на Донб'ас та самим п'їш'бу ў фезе'о в Й'енак'їево / ни хот'івим кос'їти колг'озови за дис'атойе // такі ў н'а б'їли дол'они / ги талпы //

свербл'ат го дол'они / би'ў бы с'а //

аж бы бал'ты з неба падали, а йа д вам при'їду //

на т'ўм пл'ат'у б'їли б'б'їты //

пудгартай изд'ол'ў корч / там маут быти мал'їны //

быв'ало кид'уп'али пол'адвиц'ї / б'їли д'б'їчку / та зним'али пол'адвиц'ї / кл'али д'б'їчку на подышви'е та б'їли ў н'у //

м'ол'од'ї сід'іли на з'ї'аз'у / там / де с'а лав'їц'ї / ў кут'ї / з'ї'азу'їут //

к'ан'ї л'їт'аут / зб'їра'ц'ц'а на дошч //

тв'ойі с'а вўц'ї самі ул'учили (= вийшли, виділилися з отари).

там такі пр'окл'ати (Nom. pl., від пр'окл'ат' 'зла людина').

◇ Ив'ан так'їй ўсхл'їй / шчо лиш к'ожа тай к'ости //

каўч'ук'ові подышви'ї на топ'анках //

к'ырві теклі //

У родовому відмінку множини для іменників жіночого роду характерні нульове закінчення (з'ур, х'ыж, рук, ич'їп'ок, д'їв'ок, ж'єн) і закінчення -ў (бабу'ў, сестру'ў, х'ыж'єў) як вплив закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку множини [Панькевич 1938, с. 219]. Пор.: *прийшло ж'єн а*

ж'єн //

бы'ў коло вўц' //

так'ойе / ги с поган'їц' вар //

їе тых' бул' на йед'ен іденек //

шчо / ты без рук / без нўг / шчо ни г'оденис' ит'ї ?

д'аўно / к'ой прийшли с церкве до молодого / на пар'аду стрі(з)л'али с пуш'ок //

дошч л'л'е / ги з'ц'їв'ок //

ни'є ў н'ого сестру'ў

Родовий відмінок множини позначений варіантністю словозмінних закінчень: *много парн'їў // шчо ты м'ін'ї пост'єлиш / кид'ты пар'єн ни м'а'їєш?* (нар. пісня).

ци іє с тых й'аф'їн (й'аф'он'їў) й'ак'їй д'оходок // д'оходок 'прибуток'.

Для іменників давньої -ї основи у позиції родового відмінка множини найбільш поширеним є закінчення -ий, у якому й часто відпадає [Панькевич 1938, с. 228], пор.: *накл'алам б'їла таку куд'їлку из дис'ат'о'х г'орсти //*

У давальному відмінку іменники жіночого роду мають закінчення -ам, пор.: *дзиру'їник'ом к'ур'ат (обкурювати) вўц'ам вўмн'а //*

ни мож нитк'ам найт'ї р'ад, попу'ул'калис'а //

Закінчення знахідного відмінка в іменниках жіночого роду множини такі самі, як у називному, пор.: *пук'ур'овати пч'облы ўбы ни кус'али ч'ол'в'їка у пч'ол'арни //*

на зил'їну'ў полонін'ї пас'є ол'їн' д'їк'їй / тко ни л'ўбит чуж'ї ж'оны / т'ом'у гр'їх вел'їк'їй //

зв'єлли с'а на с'в'їчк'ї до ц'єркве //

й'ак'їйис' п'їндил' нос'їла / ни сорочк'ї нас'к'ї //

ий пл'єсну у дол'они / ўбы с'а покололи / йа т'а / р'їпко / ни поліш'у л'уб'їти ник'ол'ї [варіант:] х'ыб'а нипов'ол'ї //

к'расні с'об'ї плахт'ї Ан'ц'а на пост'їл'ї куп'їла //

йа май л'ўбл'у ш'ут'ї к'обы / ги рог'ат'ї //

плис'ак' такоїє ги г'ачок // на зд'обу г'ачка //

тым угл'ар'ї ут'їга'їут г'ол'д'їн'ї с п'єчи //

у й'ак'їй р'ад ты Вас'їл'у м'їн'ї дар'у'єш к'д'с'їц'ї? //

заверні вўц'ї // не по м'їшан'у / а на м'їшан'а н'араз д'о'їат вўц'ї н'ам'їру 'для м'їри'.

В орудному відмінку іменники жіночого роду в множині мають закінчення -ами, -ома: *дам ти й'ак'ого ч'орта та лиш ног'ами стереб'їш //*

ий ци йа бы'ў ни лиг'їн' / гр'їг' б'їло каз'ати /

допу'їночи за д'їўк'ами / д'б'п'л'уд'не спати //

в'єречи д' г'орі л'аб'ома (ног'ами) емоц. 'дуба врізати, здохнути, померти'.

Иван з вилкома іс'ц' //

Для іменників у місцевому відмінку характерним є закінчення закінчення -ах, а також рефлексивні давніх форм на -ох, пор.: *переб'їрат' / ги к'о'удош у п'ал'їц'ах //*

по ног'ах і'їў п'їшла такоїє / ги м'їрику'їт //

кучк'у'їут по х'ыж'ах //

на двох кураг'об'л'ах або кураг'ва'х //

у д'б'л'он'ох держ'ала п'їт'а //

ис'є подов'їй хл'їп' / ни ў теп'їш'ах п'єч'єный //

Форми кличного відмінка іменників жіночого

роду в множині збігаються із формами називного, пор.: *ану́ д'їу́кы / дрыва́ ўзбiрати та нара́с ў дрывар'н'ў* //

Іменники середнього роду

Іменники середнього роду, які в давнину належали до різних основ, частково зберігають давні типи відмінювання. З усіх давніх основ лише -о основи і -t основи становлять два окремі класи відмінювання [Панькевич 1938, с. 235]. Іменники середнього роду в картотеці В. Німчука ілюструють збережені давні відмінкові форми.

Однина

У називному відмінку однини іменники середнього роду мають закінчення -о, -е, -а, пор.: *бiе ми с'а око* //

йенно́ брыво́ ў н'ого́ бiлое // брыво́ 'брова'.
исе́ кáча выдáў здóхне / ўже́ дрыгýй дин'
кiўкат (з'їу́кат) //

отó такóйе / ги чорт кúр'а / ут'икат гет коi
го чил'ан'н'а клiче //

в'ўмн'а йўў йáло пúхнути //

У родовому відмінку іменники мають закінчення -а, -е, пор.: *мало шчи вина́ улл'ў //*
спúдити пóт'а з гн'iзда //

ци йе ў ваз'е дáшчо мо́лока́ //

лише́ май дай корбí был'а //

нiйе ў кúриц'и во́ле //

Особливості словозміни зберегли іменники колишньої -t основи. Зауважимо, що в родовому відмінку іменники середнього роду мають закінчення -и, а старе закінчення -е, за висновками І. Панькевича, трапляється лише деінде [Панькевич 1938, с. 244]. В опрацьованій частині матеріалів виявлено форми родового відмінка однини лише із старовинним закінченням -е, пор.: *такýй шiковный / ги згýблого (здыхлого) тил'áте хвúст //*

нийе́ з н'ого́ нийáкого р'адú с'³ ц'³ого
пóрдс'áте //

У давальному відмінку іменники зберігають давнє закінчення -у, поряд із ним часто трапляються форми з -ови (за зразком відмінювання іменників чоловічого роду -о основи), пор.: *приставис'ми так иц'³м цiр'ц'у / йаг д гóрдiн'и хмiл' //*

пúшли т с'iну // *мáмка тай н'áнка т³ч'*
с'ц'iнови (иц'³м с'iну) //

ни дзвонiли та припустiли т³ селóви бúр'у //
почáў бвúн л'iсти ид гн'iздóви та поклáў рúку
на гн'iздó / а пóт'а ўт'икло //

Іменники давньої -t основи мають закінчення -и, пор.: *таг'³ му рúкы хóд'ат* 'рухаються' / *ги здыхлóму тил'áти хвúст //*

Закінчення іменників середнього роду в знахідному відмінку таке, як у називному, пор.: *соко-тити йак óко (óчи) в головi //*

ни тiнтóў ти пис'мо́ пiшу / ай зелéным
пiр'ц'ом //

удобра́ли го бýли ў вóс'ко //
такóйе набра́ла берéмено / ги дурный / коi
двiр'и н'ic //

дáйте д'итiн'и цоркóтало, най с'а бáвiт! //
ўхлипаў (ўсербаў) пóўно́йе бл'úдо лопатóк //

нал'ито йду у селó //

ма́йе д'iло / тай най брúду́йе //

збирáти бы с'iно / бо нéбо с'а йáло молодiти //

шчо ты з ниў мáеш за каскóван'а //

нис'н'а ў сéрце жáлкат (= поколькуе).

спúдити пóт'а з гн'iзда //

В орудному відмінку всі іменники середнього роду мають закінчення -ом, пор.: *ни тiнтóў ти пис'мо́ пiшу / ай зелéным пiр'ц'ом //*

вчiр'а бы му (йўў за мóр'ом) // 'побажання відьмі, відьмакові, лихий людині'.

потычiти пóле 'позабивати рúскýи зилини / з лiс'ц'ом / а наўтó / обý л'úде знали / шчо там пáсти / попáсовати ни мож'³м / чóлóвiк' хóче / обý с'а заотáўчило / обý бýла отáва' //

навидиши тúлко сiд'ити с тым ушiван'ом //
ўспiлала вóду з лáвора гóр'н'áт'ом // *спилáти,*
спелáти 'черпати рiдину'.

кóрóва забýла / йак тил'áтом бýла //

кóрбóву дúстáў ис тил'áт'ом / свин'ў с
порос'áты //

У місцевому відмінку іменники середнього роду мають закінчення -і, -у, давні закінчення -и, -ови, пор.: *тúл'ко сид'iли на йеннúм мiс'ц'и / шчо*
блýchы с'а ўчинiли //

она ўто рознéсла по́ селу //

згóры на дирiўл'у лiс'ц'а пóжбóўклó //

сид'ити ги на тiр'н'у //

нiкай / туй с'а ў тир'н'у дiка свин'а
ўпоросiла / корýто сóбi ўрыла //

вúсик – тако́йе чорно́йе доўганистойе пó
в'ўмн'у кóрбóви / ги овéс //

гинтам у рúшчу / ў тимийi с'а кúриц'а неслá //
молiли с'а за дúшi ў чистилишчу //

жийé на старúм мéтлишчу // *мéтлишче 'обi-*
йстя'.

пúпчик на йáблыкови //

россмертiлис'а у сerцi 'повмирили, тримаючі образу взаємну'.

и дин'исме ў сerцi ни бýли (= сердилися, ображались одне на одне).

стúды йўў на лици // *пiстрiты на лици //*

у шлóўтú иншака травá росте / ги на пóли //

тогдý за т'а мiлты́ забúду / йак у мори на
кáмени бирвинку добúду //

хóдит по сóн'ц'ови // *идi ў хóлод'³м! //* *нiкай /*
ужé дрыгýй дин' на сóнци плáт'а / бл'iдне (=линяе
фарбування) //

ўз'ми дáшчо iншойе / бо ў корýт'ати причiна
кýсне //

Множина

У називному відмінку іменники середнього роду мають закінчення -а, -і, -и, пор.: *сáми дрúбнi*
йáблыка с'а ўпстали //

йакi йсе бл'úда? ни ц'ин'анi?

чотýри синичáта ўлит'или з дуплá //

бол'ат н'а плiчi //

Родовий відмінок означений нульовим закінченням, пор.: *там у кнiз'и Йўра Чóрный мало наших*
слúў / видáў и там проц'идiли //

из двац'ц'ат'ох кúр'ат *лиши ми с'а с'им*
упстáло / дрúгi мáчка сус'иц'ка пóла //

Іменник *око* в родовому множині зафіксований як і з нульовим закінченням, так і з закінченням *-и* за зразком іменників жіночого роду давньої *-ї* основи, пор.: *такóйе файно́е йасно́е плáт'а / вóн'за з вóч мéче //*

шчо? ты без очи та ни видиши / ож дошич тákóй туй?

У давальному відмінку іменники середнього роду мають закінчення *-ам*, *-їм* (рефлекс давнього *-ом*), пор.: *ци далáс' тил'áтам (тил'атїм) [істи] //* *видáў мидвiд' шидóў ид тил'атїм //* *пóрoс'атїм істи варiт //*

Закінчення *-їм* широко виступає лише в боржавських говірках [Сюсько 1965, с. 74].

Форми знахідного відмінка однакові із формами називного, пор.: *начинiли пужалá / обi ни йшли дикунi //*

анўш пóдай ми бл'ўд'а //
назиму пр'áчу йаблыка //
тко ти казáў / пл'ун'му межи бчи // *сóнце ми зас'л'ипiло бчи //*

пiр'цата треба купити ход ^м двi //

у Рáкўўци за черенá на ножi кáжут липкы // черенó (звичайно у мн.: черенá).

ни гóйкайте / бо пiт'ата ў'яйц'ох поглушитé //
кобыла ўжсеребила двi жiрибл'ата //
зáшчо с'сову биў? а ўна / шчо пóт'ата имат!

З-поміж кількох закінчень іменників середнього роду в орудному відмінку картотека містить фіксації закінчень *-има*, *-ома*, *-ы*, пор.: *ни кáже нич / лиш' стiсكات плечiма / видáў с'а ган'бит //*

ухома м чуў // *стригла ухóма //*
отá / шчо хóдит с'уды з йáблыкы //

В. Німчук зафіксував значну кількість форм орудного відмінка із давнім закінченням *-ы*, яке, як відзначив І. Панькевич, орудний множини лиш рідко зберігає [Панькевич 1938, с. 247]. Поданий матеріал дає свідчення про збереження закінчення *-ы* в іменниках із давньої *-т* основи. Пор.: *иду́ за убрус'аты (= за рушниками) //*

ходiти «пасти» з йагн'аты //
ходiў из йагн'аты у корчўўлу попри хьжси //
пўл'ка с пўл'чаты шчiпл'ут траву //
пóй сóбi за кáчаты // 'за каченятами'.

найшидóў мáтиц'у з ливин'аты //
жiриг'а она хрiс'н'аты //
кóрoву дўстáў ис тил'ат'ом / свин'у с порос'аты //

Місцевий відмінок іменників середнього роду репрезентований закінченнями *-ох*, *-ix*, пор.: *мин'i в бóчох мири(н')конит 'мерехтить'. удáривимс'а / шчо дзвiздiў i бóчох //* *иж' жал'у ми с'а слыз;' ўчинiли ў бóчох //*

пóлўда ў н'ого на бóчох //
бiдá ни хóдит по дирiўл'у / (дирiўл'ох) / ай по л'ўд'ох //

ни гóйкайте / бо пiт'ата ў'яйц'ох поглушитé //
там / де квóчка сидiт (на) йáйц'ох / ни мож дуже голосно говорити / габр'áкати / бо пiт'ата пóглухнут //

болит'н'а ў плéчох //
такiй му бóл'áк на плéчох / ги пiяс'ц' //

идé йван та ўсé йi нóсит на плéчох / ги броўцáк 'торбинка (мiшечок) для носiння хлiба з собою'.

◇ *видáў у мéне голоvá на плéчох 'я при своeму розумi'.*

у двох мiс'ц'ix // *у тр'ох мiс'ц'ix //* *пр'áче му у двох мiс'ц'ix на нóз'и //* *потереблено у двох мiс'ц'ix //* *мiсто 'мiсце'.*

жиў бы сто гóдўў нó пóт'ат'ix //

Множинні іменники

У називному відмінку спостережено закінчення *-и*, *-ы*, *-і*, *-е* (*кл'iти, плéт'кы, брiхн'i, дрўжджi, л'ўде, сáне*), пор.: *гóйкало коло цeрквé / ож обi л'ўде пун' пунпраўл'áли //*

ий дóле нишчаслiва / ◇ колóтиши ми с'вiтом / кáжут л'ўде / аж ми гораст^о / такiй бы йим д'ит'ом //

сáне плыт'ат коло йáрка // *плыт'iти 'сунути-ся, рухатися боком (про сани, санки)'.*

кой зайшли мад'áре та ткóс' на бiшкóл'и быў написáў трийдóў великыми буквáми «слава Украйiн'и» та менé та брáта кликали жандáре на лóктóн'у //

Для родового відмінка характерні закінчення *-їў*, *-и*, *-е*, нульове закінчення.

кáжут' ож упўўночи спeред вóддишчўў водá стайé винóм //

начинiли плéт'кўў / брiхн'їў //
ши' чóго ты / пáленочко / признáйс'а признáйс'а / с'iм кiл цўкpу / кiло дрўжджiў / ўпий та заткáйс'а!

Іменники чоловічого роду давньої *-ї* основи мають форму родового множини *-ий* з опущеним *й* (цих іменників небагато), пор.: *кой рóута л'удi кол'адовáли на цир'коў / быў йедéн / шчо мiх носiў / кликаўс'а кўн' / а д'итвак ходiў из нiми из дзвўнком //*

л'удi а л'удi бiло // *чiл'áде а чiл'áде //* *тўлко много л'удi шчо рас //*

Під впливом іменників давньої *-ї* основи оформилися деякі іменники *-jo* основи з флексією *-ей* [Бевзенко 1960, с. 82]. В обстеженому матеріалі зафіксовано усічені й фонетично змінені варіанти закінчення іменника *грóши* в родовому множині: *таплóўка пóўна грóши //* *таплóўка 'великий гаманець, капшук'. шчо хóчеш? по 50 тiс'ач грóши //* *там шчи д'итi будé дóста / йсе пéршоie / мiх с'а лишéн' розiязáў!*

прийшла рóута д'итi // *урóдилос'а двóйе д'итi //* *скликаў ачiй ус'ix д'ити с сeлá на слiвы //*
отó му будé з дз'ити нá д'ити (= з роду в рiд, вiд роду до роду).

лисиц'а кáже / дай ми с'а кул'ко хóчу курi наiсти //

Нульове закінчення презентують такі приклади: *гор'с'ц' (род. відм. гóрсте) колонiн' //* *ни лишиис'с'а дрiў' 'облиш дрова, не чiпай дрова'.*

У давальному відмінку множинні іменники мають закінчення, *-ом*, *-їм*:

ий дóле нишчаслiва / ◇ колóтиши ми с'вiтом / кáжут л'ўде / аж ми гораст^о / такiй бы йим д'ит'ом //

пõймаўс'а / ош купит^о **д'ім'ом** баўкы // пõймати с'а 'обцятися'.

даў **л'уд'ом** їсти // Господи Боже помагаї ус'ім **л'удом** / мін'і // май //

ни ходїт **л'уд'ом** очи дертї (= силомиць, проти їхньої волї, бажання колядувати, щедрувати).

ты бис' сим **грõшом** раз два очи промьї (= скил'товаў) // промьї очи тым **грõшом** = пропив // староста на свал'бі каже: вїнчуйеме **мõлдõ'атїм** н'їурõку дõ рõку два зõлтї хлõпц'ї // пїшõбис' **ид вõрõтїм** //

У **знахідному відмінку** закінчення множинних іменників відповідають закінченням називного, пор.: *де будє тепло ў хьїжи / кит'им лиш тинїр' дрывã ў шпõри путпалїла //*

дав вам Бўг добри **д'їти** (-ых д'їтї) //

сорочкы **прõ д'їти** //

гудє ти ў **груд'ох** / ги ў **басы** (гус'л'ї) //

рїзати ў гус'л'ї 'дуже голосно грати на скрипци'.

поклãли їх **у вõдднїскы** 'в кїнці лави, де, звичайно, клали вїдра з водою'.

јдас'ц' му **грõшї** / та дõўгы пїдут надўх // надўх = вмить.

нарубãла **сãне** дрõў та ўпõвла ча! вогоў! // Ча! 'вигук, яким спонукають волів їти праворуч'. ган'биц'ц'а / ги кобыла / кой **сãне** звєрне 'не соромиться'.

Оформлення відмінкової позиції **орудного відмінка** множинних іменників відбувається за допомогою закінчень -ами, -ома, -ми, -и, -ї.

благословиў **вас** Бўг дõбрými **д'їточкãми** //

раз ткõс'с'а зайду сїми **нагавїц'ами** //

Значна група іменників записана з давнім закінченням орудного відмінка двоїни -ома: *с'пўвãй за гусл'õма / кид ни с'пўвãш^ж за гусл'õма / а ты сидї дома // играй за гусл'õма* (= танцюй під скрипку).

сперед двир'õма // нїкаїут / а їх мãти пуд двир'õма // кид' прїїдеш^ж пўзно / будєш пуд двир'õма кол'адовãти //

їти за грабл'õма (їти по свої, позиченї комусь граблї).

вилõма пõ вод'ї писано // загãрмаў **вилõма** мнõго с'їна //

тече водã невелїка / течє водã **рїн'ми** //

їшли **сан'мї** //

ци ты ў сõбї (= при собї) / шчо такõїє говорїш / ни буд' **д'їти** (= не будь наївним).

лит'їла **дõл'ї гарãдїчї** (instr. pl.)

У множинних іменниках у **місцевому відмінку** зафіксованї закінчення -ох, -їх, -ах: *кõрсы на сãн'ох // наўпїрид'ї на сãн'ох сидїт кїргãш / шчо сан'мї кїргуйє // кїрговãти 'кормувати'.*

на ширїгл'ох рїн'носїли // ширїгл'ї 'рїзновид носилок'.

шãрган' на бїцїгл'ох. угор. sãrhányó 'брудозахисне крило'.

ты с'а на мõтõри привїс? н'ет! **на бїцїгл'ох** // ни везўс'а / бо дõфек **на бїцїгл'ох**, на гõлис'ї // дõфек 'прорив на камерї колеса'.

Ѓ сидїт^о / ги чорт **на грõшох** (= невідступно). *надрãгош їакьїїс' прїїшõў быў / у надрãгох, а л'удє тõўдõ ходїли лїж^ш у тãт'ох // там у нагавїц'ох // у новьїх нагавїц'ох //*

мукã там у кл'їт'ох // там їє ў кл'їт'ох мїх //

кобылка **на гус'л'ох** 'скрипци' // **на гус'л'ох** тилїн'кат // наїпановãў струны на гїтãрї / **гус'л'ох** // Мãўрїц шваб быў / фãїно гуў **на гус'л'ох** //

на с'акьїх гус'л'ох онї (цигане) ни гудут / ай дєржат у скрїни //

сважãйуц'ц'а на **д'їт'ох** //

тїл'ко ў **кїр'ох** ушєлїў / ги пõпєлу!

нїкаї / на **кїр'ох** с'а пот'їшиў (= зїгнав злїсть) //

гудє ти ў **груд'ох** / ги ў **басы** (гус'л'ї).

у груд'ох ми гудє 'чути свистячї звуки при простудї великїй'.

гудї гудãку ('граї на скрипци, скрипãлю') / гуло бы ти ў **груд'ох!** (жарт).

стãлам колõ кут'ц'їў // имїла трус'кãм у

їасл'ох розгортãти //

вїдрõ там їє ў **с'їн'ох** // там їє водã ў **с'їн'ох** на стїлцї //

менє мãмка порõдила ў **с'їн'ох** на драбїн'ї //

онã їх запєрла ў **с'їн'ох** //

рулєта **на двир'ох** // засувãло / шчо ў нас **на**

двир'ох //

колõ ворут чин'ат двир'ц'ãта / **на двир'ц'ох** (двир'ц'ãт'ох) кладут^о зãмок // зãшчãпок,

зãшчãпиц' **на двир'ц'ох** //

рõскõлõўс'а валõк **на грãбл'ох** //

вїнкы на свал'бї вїут // ужє былõ **пõ вїнкãх /**

пõ вїн'ц'їх

та ги ў катун'їх //

мьїц'ка сїдїла **на вõрõт'їх** //

отõ былõ **при старьїх мад'ãрїх** «у часи Австро-Угорщини» (на відмінку від часу гортїївськõї окупацїї 1939–1944 рр.).

отїц' му быў волосмãн **при мад'ãрїх** / волосмãн'ош // наїчãдаў с'а шчи **при старьїх мад'ãрїх** //

їакьї ты кївлнїї у новьїх **нагавїчкãх** //

Для іменників у **кличному відмінку** характернї закінчення, як у називному відмінку множини, пор.: *но, л'удє! // но, л'удє добри // но / л'удє чїснї! //*

Висновки. Опрацьована частина рукописної картотеки Василя Нїмчука засвїдчує багатий достовїрний матерїал для системного дослїдження особливостей словозмїни іменників у говїрковому мовленнї. Зафіксованї відмінковї форми іменників, що виявляють діалектну специфіку словозмїни, зберїгають архаїчнї риси відмінювання іменників давнїх основ в однїї з старожитнїх говїрок закарпатськõго говору. Перспективу дослїдження вбãчаємо в системному аналізі словозмїни іменників за матерїалами рукописної картотеки В. Нїмчука.

Лїтература

1. Бєвзєнко С.П. Исторична морфологїя українськõї мови (Нариси із словозмїни та словотвору). Ужгород, 1960. 416 с.

2. Воронич Г., Матвіяс І. Вплив родової диференціації на формування типів словозміни іменників в українських говорах. *Проблеми сучасної ареалогії*. Київ: Наукова думка, 1994. С. 265–273.
3. Галас А. Архаїзована діалектна лексика в рукописній картотеці Василя Німчука. *Україністика в Угорщині та поза її межами III*. Матеріали міжнародної наукової конференції 12–13 жовтня 2023 року. Ужгород: РІК-У, 2024. С. 83–94.
4. Галас А. Порівняльні звороти в рукописній картотеці В.В. Німчука: структурно-семантичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Вип. 2 (50). Ужгород, 2023. С. 76–88.
5. Грицак М.А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1: А–Б / За ред. П. Ю. Гриценка. Київ: КММ, 2017. 380 с.
6. Дзензелівський Й. Іван Панькевич як діалектолог. *Науковий збірник музею української культури в Свиднику*. Пряшів, 1969. С. 167–208.
7. Дзензелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (Лексика). Ч. 1. Ужгород, 1958.
8. Історія української мови. Морфологія: монографія / С. П. Бевзенко, А. П. Грищенко, Т. В. Лукінова, В. В. Німчук, В. М. Русанівський, С.П. Самійленко. Київ: Наукова думка, 1978. 539 с.
9. Німчук В.В. Закарпатський говір. Українська мова: енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В.М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 189–191.
10. Німчук В. Причинки до закарпатського діалектогенезу. *Український глотогенез*. Матеріали Міжнародної наукової конференції (1). Житомир: Полісся, 2015. С. 19–37.
11. Німчук В.В. Спостереження над словотвором іменника в говірці села Довге, Іршавського району (Суфіксація). *Наукові записки Ужгородського державного університету*. Том XIV. Діалектологічний збірник. Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 1955. С. 169–192.
12. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. З приложенням 5 діалектологічних мап. Ч. I: Звучня і морфологія. Прага, 1938. 549 с.
13. Рябець Л. До питання опису словозміни іменника в говірці. *Український діалектологічний збірник: Книга 3*. Пам'яті Тетяни Назарової. Київ: Довіра, 1997. С. 64–74.
14. Сюсько М.І. Відмінювання іменників середнього роду з основою на приголосний у говорах Закарпаття. *XII республіканська діалектологічна нарада*. Тези доповідей. Київ, 1965. С. 72–74.
15. Сюсько М.І. Збереження архаїчних залишків та сліди аналогії в іменниках жіночого роду колишніх ьу-основ у закарпатських говорах. *Тези доповідей і повідомлення до II-ї наукової конференції аспірантів*. Ужгород, 1965. С. 35–41.
16. Сюсько М.І. Іменники називного відмінка множини на *-ове* в закарпатських говорах. *Праці XII республіканської наради*. Київ: Наукова думка, 1971. С. 194–204.
17. Сюсько М.І. Родовий відмінок однини іменників чоловічого роду в говорах Закарпатської області. *Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету*: Серія філології. Київ: Видавництво Київського університету, 1967. С. 139–142.

References

1. Bevzenko S.P. (1960) Istorychna morfolohiia ukrainskoi movy (Narysy iz slovozmyny ta slovotvoru) [Historical Morphology of the Ukrainian Language (Essays on Word Change and Word Formation)]. Uzhhorod, 416 s. [in Ukrainian].
2. Voronych H., Matviias I. (1994) Vplyv rodovoi dyferentsiatsii na formuvannia typiv slovozmyny imennykiv v ukrainskykh hovorakh [The Influence of Gender Differentiation on the Formation of Declension Types of Mouns in Ukrainian Dialects]. *Problemy suchasnoi arealohii*. Kyiv: Naukova dumka. S. 265–273 [in Ukrainian].
3. Halas A. (2024) Arkhaizovana dialektna leksyka v rukopysnii kartotetsi Vasylia Nimchuka [Archaic Dialect Vocabulary in Vasyl Nimchuk's Handwritten File]. *Ukrainistyka v Uhorshchyni ta poza yii mezhamy III*. Materialy mizhnarodnoi naukovoї konferentsii 12–13 zhovtnia 2023 roku. Uzhhorod: RIK-U, S. 83–94 [in Ukrainian].
4. Halas A. (2023) Porivnialni zvoroty v rukopysnii kartotetsi V.V. Nimchuka: strukturno-semantychnyi aspekt [Comparative Appeals in the Handwritten File of V.V. Nimchuk: Structural and Semantic Aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Vyp. 2 (50). Uzhhorod S. 76–88 [in Ukrainian].
5. Hrytsak M.A. (2017) Materialy do Slovnyka ukrainskykh hovirok Zakarpatskoi oblasti [Materials for the Dictionary of Ukrainian Languages of the Transcarpathian Region]. Vyp. 1: A–B / Za red. P. Yu. Hrytsenka. Kyiv: KMM. 380 s. [in Ukrainian].
6. Dzendzelivskiy Yo. (1969) Ivan Pankevych yak dialektoloh [Ivan Pankevych as a Dialectologist]. *Naukovyi zbirnyk muzeiu ukrainskoi kultury v Svydnyku*. Priashiv, S. 167–208 [in Ukrainian].
7. Dzendzelivskiy Yo. O. (1958) Linhvistychnyi atlas ukrainskykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti URSR (Leksyka) [Linguistic Atlas of Ukrainian Dialects of the Transcarpathian Region of the Ukrainian SSR (Vocabulary)]. Ch. 1. Uzhhorod [in Ukrainian].
8. Istorii ukrainskoi movy. Morfolohiia [History of the Ukrainian Language. Morphology]: monohrafiia (1978) / S.P. Bevzenko, A.P. Hryshchenko, T.V. Lukinova, V.V. Nimchuk, V.M. Rusanivskiy, S.P. Samiilenko. Kyiv: Naukova dumka. 539 s. [in Ukrainian].

9. Nimchuk V.V. (2004) Zakarpatskyi hovir [Transcarpathian Dialect]. *Ukrainska mova: entsyklopediia / NAN Ukrainy, In-t movoznav. im. O. O. Potebni, In-t ukr. movy; redkol.: V.M. Rusanivskyi [ta in.]. Vyd. 2-he, vypr. i dopov.* Kyiv: Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M.P. Bazhana. S. 189–191 [in Ukrainian].
10. Nimchuk V. (2015) Prychynky do zakarpatskoho dialektohenezu [Reasons for Transcarpathian Dialectogenesis]. *Ukrainskyi hlotohenez. Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (1).* Zhytomyr: Polissia, S. 19–37 [in Ukrainian].
11. Nimchuk V.V. (1955) Sposterezhennia nad slovotvorom imennyka v hovirtsi sela Dovhe, Irshavskoho raionu (Sufiksatsiia) [Observations on the Word Formation of the Noun in the Dialect of the Village of Dovge of the Irshava District (Suffixation)]. *Naukovi zapysky Uzhhorodskoho derzhavnoho universytetu.* Tom XIV. Dialektolohichniy zbirnyk. Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu im. I. Franka. S. 169–192 [in Ukrainian].
12. Pankevych I. (1938) Ukrainski hovory Pidkarpatskoi Rusy i sumezhnykh oblastei [Ukrainian Dialects of Subcarpathian Rus and Neighboring Regions]. *Z prylozhenniam 5 dialektolohichnykh map.* Ch. I: Zvuchnia i morfolohiia. Praha. 549 s. [in Ukrainian].
13. Riabets L. (1997) Do pytannia opysu slovozmyny imennyka v hovirtsi [To the Question of Describing the Inflection of a Noun in Speech]. *Ukrainskyi dialektolohichniy zbirnyk: Knyha 3. Pamiati Tetiany Nazarovoi.* Kyiv: Dovira. S. 64–65 [in Ukrainian].
14. Siusko M.I. (1965) Vidminiuvannia imennykiv serednoho rodu z osnovoi na pryholosnyi u hovorakh Zakarpattia [Declension of Nouns of Middle Origin from Basic to Consonant in Transcarpathian Dialects]. XII respublikanska dialektolohichna narada. Tezy dopovidei. Kyiv. S. 72–74 [in Ukrainian].
15. Siusko M.I. (1965) Zberezhenia arkhainykh zalyshkiv ta slidy analogii v imennykakh zhinochoho rodu kolyshnykh ъv-osnov u zakarpatskykh hovorakh [Preservation of Archaic Remains and Traces of Analogies in Feminine Nouns of Former v-stems in Transcarpathian Dialects]. *Tezy dopovidei i povidomlennia do II-yi naukovoï konferentsii aspirantiv.* Uzhhorod. S. 35–41 [in Ukrainian].
16. Siusko M.I. (1971) Imennyky nazyvnoho vidminka mnozhyny na *-ove* v zakarpatskykh hovorakh [Nominative Plural Nouns in *-ove* in Transcarpathian Dialects]. *Pratsi XII respublikanskoï narady.* Kyiv: Naukova dumka. S. 194–204 [in Ukrainian].
17. Siusko M.I. (1967) Rodovyi vidminok odnyy imennykiv cholovichoho rodu v hovorakh Zakarpatskoi oblasti [The Genitive Case of One Masculine Noun in the Dialects of the Transcarpathian Region]. *Materialy XII naukovoï konferentsii Uzhhorodskoho derzhavnoho universytetu.* Seria filolohii. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu. S. 139–142 [in Ukrainian].

VASYL NIMCHUK'S HANDWRITTEN INDEX CARD AS A SOURCE FOR THE STUDY OF WORD CHANGE OF NOUNS IN SPOKEN SPEECH

Abstract. The article describes the peculiarities of noun inflection in the dialect of Dovhe village of Transcarpathia based on the materials of the handwritten file of Professor Vasyl Nimchuk. On the basis of the prepared for publication, systematized and analyzed part of the materials of the manuscript file, the word change models of nouns in the native dialect of the scientist are presented. The manuscript materials presented in the article are published for the first time (with the exception of a few examples that have been published in articles earlier).

It is known that Vasyl Nimchuk worked on compiling a card index for the future dictionary of the dialect of his native village. The materials contained in the card index are long-term records of unique lexical and phraseological dialect material that represents the identity of the Dovhe village dialect in the context of the Transcarpathian dialect and other Ukrainian dialects. The materials of the card index contain not only dialect lexical items, some of which have been archaized in the dialect, a significant number of phrases and paraphrases, regional onomastic material, but also numerous records of case paradigms of nouns. The card index shows the scholar's attention to all levels of the dialect language system, in particular to specific morphological phenomena, as evidenced by numerous notes, underlined archaic forms of parts of speech, historical comments (brief and detailed) on noun forms, examples of dialectal and interlingual parallels, as well as noun declension paradigms in dialectal speech, which preserves the effects of noun inflection of ancient noun bases. The researcher's notes record the archaic forms of declension of masculine, feminine, neuter, and pluralia tantum nouns preserved in colloquial speech.

The types of noun inflection in the dialect of Dovhe village were identified as a result of the analysis of texts of various sizes, which are usually illustrations to the dialect vocabulary. The article presents the peculiarities of nouns' word change on the principle of genitive differentiation; within each genus, the paradigms of noun declension in the singular and plural are analyzed.

The presented material makes it possible to trace the reflexes of ancient case forms, to find out the dynamics of noun word change in dialectal speech.

Keywords: dialectal word change, noun word change, Transcarpathian dialect, Vasyl Nimchuk, handwritten file.

© Галас А., 2024

Алла Галас – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; alla.halas@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9867-4614>

Alla Halas – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; alla.halas@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9867-4614>